
Таким образом, были перечислены ведущие принципы обучения, которые являются стержневой основой для современных педагогических технологий.

Литература

1. Левина, М.М. Технологии профессионального педагогического образования / М.М. Левина. – М., 2006. – 123 с.
2. Семушина, Л.Г. Содержание и технология обучения в средних специальных учебных заведениях. / Л.Г. Семушина, Л.Г. Ярошенко – М., 2001. – 123 с.
3. Беспалько, В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько // Педагогика. – 2010. – 203 с.
4. Карпова, Т.И. Исследование инновационных процессов в образовательной деятельности педагогического колледжа / Т.И. Карпова – М., 2000. – 96 с.

ЗАПАЗЫЧАНАЯ ЛЕКСІКА Ў СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЕ: СФЕРА ФУНКЦЫЯНАВАННЯ І СТУПЕНЬ АДАПТАЦЫІ

Л.І. Шпакоўская

Мінскі інстытут кіравання, г. Мінск, Беларусь

ludmila221270@mail.ru

Спакон вякоў самай распаўсюджанай формай інфармацыі з’яўляецца вербальная (слоўная) форма ў выглядзе вуснага ці пісьмовага маўлення. Маўленне лічыцца правільным, калі ў ім адсутнічаюць парушэнні агульнапрынятых, агульнаабавязковых літаратурных нормаў і само яно як звязная мова адпавядае усім законам сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

У апошні час лексічны склад беларускай мовы актыўна папаўняецца словамі, запазычанымі з асноўных еўрапейскіх моў. Тлумачыцца гэта з’ява, як правіла, экстралінгвістычнымі фактарамі – радыкальнымі зменамі, якія адбываюцца ў грамадстве. На працягу гісторыі развіцця любой мовы месцу запазычанняў, правамернасці іх ужывання заўсёды надавалася значная ўвага. Неапраўданае выкарыстанне запазычанняў не толькі ўскладняе ўспрыманне паняцця, але і наносіць шкоду прэстыжу прымаючай мовы. Усё гэта, аднак, не азначае, што неабходна зусім адмовіцца ад дадзенай катэгорыі лексікі. Можна назваць шэраг выпадкаў, калі ужыванне іншамоўных слоў не толькі магчыма, але і пажадана: 1) прыкрытэт у слоўным афармленні якога-небудзь паняцця належыць замежнай мове 2) запазычанне больш дакладна выражае сутнасць у семантычным плане; 3) запазычанне больш рацыянальнае і эканомнае ў плане выражэння. Запазычаная лексіка па-свайму складу неаднародная, яна падзяляецца на: 1) запазычаны з блізкароднасных славянскіх моў і 2) з неславянскіх моў. Славянскія запазычаны прыйшлі ў нашу мову з польскай, рускай, украінскай моў. Што тычыцца неславянскіх запазычанняў, то яны прыйшлі з лацінскай, нямецкай, грэчаскай, англійскай, французскай моў. Асноўная колькасць запазычанняў прыйшла ў нашу мову з англійскай мовы і гэты працэс актыўна працягваецца. Зараз разгледзім групы запазычанняў з англійскай мовы.

Эканамічныя пераўтварэнні ў нашай краіне, улік сусветнага вопыту рыначнай гаспадаркі выклікалі паяўленне ў нашай мове такіх іншамоўных тэрмінаў эканомікі і тэорыі кіравання як: Авердрафт (ад англ. overdraft) – форма кароткатэрміновага крэдытавання, якая рактыкуецца банкамі, Аверсолд (ад англ. oversold) – сітуацыя рэзкага зніжэння цэн на які-небудзь тавар у выніку паступлення яго ў вялікай колькасці на рынак. Аўтсайдэр (ад англ. outsider) – прадпрыемства або кампанія, якая не ўваходзіць у манопалістычнае аб’яднанне. Банкноты (ад англ. banknotes) – папяровыя грошы, якія ужываюцца замест металічных і павінны забяспечвацца золатам і іншымі каштоўнымі металамі. Бартэр (ад англ. barter) – натуральны абмен аднаго тавару або паслугі на другі тавар або паслугу; абменны гандаль. Брокер (ад англ. broker) – асоба або фірма, якая спецыялізуецца на пасрэдніцкіх біржавых аперацыях за плату ў форме пэўнага працэнта ад сумы здзелкі. Дылер (ад англ. dealer – гандляр) – 1. юрыдычная або фізічная асоба, якая з’яўляецца членам фондавай біржы і выконвае аперацыі з каштоўнымі паперамі. 2. супрацоўнік банка, які займаецца аперацыямі з валютай. 3. асоба або фірма, якая перапрадае тавары. Маркетынг (ад англ. marketing) – арганізацыя вытворчасці і збыту прадукцыі на аснове вынікаў інтэнсіўнага вывучэння і прагназавання попыту, цэн, шырокага выкарыстання рэкламы. Менеджмент (ад англ. management) – сукупнасць метадаў, сродкаў і формаў кіравання вытворчасцю, якія прымяняюцца з мэтай павышэння эфектыўнасці вытворчасці і павелічэння прыбытку. Мерчэндайзінг (ад англ. merchandising) – комплекс мерапрыемстваў, накіраваных на тое, каб стварыць спрыяльную сітуацыю

для пакупніка, забяспечыць максімальную верагоднасць куплі тавару. Трэнд (ад англ. trend) – трыва-
лая, працяглая тэндэнцыя змены эканамічных паказчыкаў у эканамічным прагнаванні.

Таксама актыўна папаўняецца запазычаннямі з англійскай мовы і грамадска-палітычная тэрміналогія: Андэрграунд (ад англ. underground – метрапалітэн, падполле) – падпольны, нелегальны рух у палітыцы, мастацтве. Брыфінг (ад англ. briefing – інструктаж) – кароткая нарада прадстаўнікоў друку, на якой спецыяльна ўпаўнаважанымі асобамі паведамляецца пазіцыя ўрада па пэўным пытанні. Імпічмент (ад англ. Impeachment – асуджэнне, ганьбаванне) – асобы парадак і ўстаноўленая працэдура прыцягнення да адказнасці вышэйшых службовых асоб дзяржавы (прэзідэнта). Мітынг (ад англ. meeting) – мнагалюдны сход для абмеркавання палітычных або іншых важных надзённых пытанняў. Рэйтынг (ад англ. rating – ацэнка, клас, разрад) – індывідуальны лікавы каэфіцыент ацэнкі палітычнай, грамадскай, культурнай і іншай дзейнасці як розных арганізацый, так і асобнага чалавека. Саміт (ад англ. summit – вяршыня) – 1. сустрэча або нарада кіраўнікоў дзяржаў. 2. дыпламатыя на вышэйшым узроўні. Спікер (ад англ. speaker, ад англ. speak) – старшыня парламента ці яго ніжняй палаты. Спонсар (ад англ. sponsor) – дзяржава або палітычны дзеяч,

якія прапанавалі праект рэзалюцыі па міжнародным пытанні.

Новымі словамі характарызуецца і спартыўнае жыццё, пры гэтым асноўную колькасць складаюць запазычаныя з англійскай мовы: Аўтсайдэр (ад англ. outsider) – каманда, спартсмен, якія займаюць апошняе месца ў спаборніцтве. Джогінг (ад англ. jog – рухацца, падскокваць) – павольны бег, бег для здароўя. Картынг (ад англ. carting) – спартыўная гонка на аўтамабілях тыпу карт, а таксама пляц для такіх гонак. Сёрфінг (ад англ. surfing) – від воднага спорту, які заключаецца ў тым, што спартсмен на спецыяльнай дошцы, стоячы, слізгаецца па прыбойных хвалях. Спартсмен (ад англ. sportsman) – той, хто сістэматычна займаецца спортам. Спурт (ад англ. spurt – рывок) – рэзкі, імклівы рывок перад фінішам у час бегу, плавання, катання на каньках, веласіпедных гонак і інш. Стрэтчынг (ад англ. stretching – расцягванне) – комплекс фізічных практыкаванняў для расцягвання пэўных частак цела, пры якім чаргуюцца напружанне і расслабленне розных машцаў. Трэк (ад англ. track) – спартыўнае збудаванне з кругавой трасай для трэніровак і спаборніцтваў па веласпорце. Трэнінг (ад англ. training) – трэніроўка, а таксама выкананне спецыяльнага трэніровачнага рэжыму. Фол (ад англ. foul – несумленны) – грубы, недазволены прыём у спартыўнай гульні. Фрыстайл (ад англ. freestyle) – скарасны спуск на горных лыжах па ўзгорыстай трасе, спуск з гор з выкарыстаннем розных фігур, скачкі з двухмятровага трампліна з выкананнем сальта, піруэтаў.

Безумоўна, словы іншамоўнага паходжання падпарадкоўваюцца графіцы і правілам арфаграфіі беларускай мовы: бел. *ф'ючэрс*, англ. *futures*. Запозычаная лексіка часта змяняе сваю граматычную форму, трапляючы пад уздзеянне законаў граматыкі беларускай мовы. У асобных выпадках заўважаецца і замена формы ліку, напрыклад у беларускай мове англійскія словы *клеймс* – назоўнік адзіночнага ліку, а ў англійскай *claim* – адзіночны, а *claims* – множны лік. У англійскай мове, якая з'яўляецца аналітычнай, паколькі граматычныя адносіны паміж словамі выражаюцца службовымі словамі, а таксама парадкам слоў – самастойных часцін мовы – у сказе, не існуе катэгорыі склону, а ў беларускай мове, якая з'яўляецца сінтэтычнай, англійскія словы набываюць катэгорыю склону, напрыклад: *бізнэсмен* (*бізнэсмена, бізнэсмену, бізнэсменам*).

Добрае веданне сваёй мовы прымушае быць асабліва чутным і ўважлівым да запозычаных слоў. Да выбару слова ці словазлучэння патрэбна ставіцца вельмі ўдумліва, сур'ёзна, таму што няправільна ўжытае слова, не ва ўласцівым яму значэнні, разбурае сэнс выказвання, парушае лексічныя і граматычныя нормы літаратурнай мовы.

Літаратура

1. Антанюк, Л.А. Беларуская мова: спецыяльная лексіка / Л.А. Антанюк, Б.А.Плотнікаў. – 2004. – 182 с.
2. Бадзевіч, З.І. Курс беларускай мовы / З.І. Бадзевіч, Л.І. Сямешка, І.Р. Шкраба. – 1996. – 646 с.
3. Ляшчынская, В.А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка: вучэбны дапаможнік / В.А. Ляшчынская. – 2001. – 254 с.